

NYÁRLIGETI MESÉK II.

1. Órák

Borona Miklós magyar királyi leánygimnáziumi magyartanár minden májusban megkérte egy végzős diákja kezét. Rendre kosarat kapott. Másnap dolgozatot íratott, ezzel a címmel: „Hogyan kell viselkedni, ha valakitől házassági ajánlatot kapok?”

Vannak bolondok, akiket jobban szeret a nép, mint hogy megbotránkozna rajta. A lányos apák sem lihegtek becsületsértésért bosszút Borona ellen, még valamiféle dicsőséget is learatott az a leány, akit a tanár megpróbál megnyerni magának.

Pedig hát, persze, képtelenség az egész. „Egy fiatal lány meg egy ilyen szőrös, vén majom?”

Ám sem Borona, sem a város közönsége nem volt tisztában azzal, hogy a sors (vagy Gondviselés?) a dolgokat párosával teremti. Minden nyúlhoz teremt bokrot, minden hadsereghez teremt ellenséget, minden szekérhez lovat, minden kútkávához kútágast. Minden bolondhoz egy másik bolondot.

Amikor Borona Miklós megkérte Potolszky Genovéva kisasszony kezét, a lány (aki évek óta erre várt, mert vonzotta a férfi ormótlansága, és „hadd pukkadjanak meg a lányok az osztályban”) pukedlizett és elmosolyodott:

– Tisztelt tanár úr, lehetségesnek tartom az egybekelésünket. Várja meg, míg leérettségizek, aztán udvaroljon nekem rendesen. Vigyen kávéházba, színházba, vasárnap korzózni. És mindenekelőtt jelentkezzen be a szüleimnél.

A nagy hír futótűzként terjedt. Sokan nem pusztán örültek, hogy végre valami igazán vicces dolog történik, de meg is voltak győződve, hogy ez a házasság az égben fog megkötteni, a pár boldog évtizedek elé néz.

Lezajlott a kézfogó, Potolszky Alfréd könnyezve adta oda egyszem lányát Borona Miklósnak.

Nyárliget felfogása régóta nem volt egységes a tekintetben, miként viselkedjenek a jegyespárok. Az egyik frakció szerint semmiképp ne találkozzanak egymással az esküvőig, nehogy bűnös testi kapcsolatba esve elbukjanak a boldog és törvényes végkifejlet előtt, mások szerint viszont minél

gyakrabban találkozzanak, de csak nyilvános helyeken, sok ember előtt, ami megóvja őket az elbukástól, és egyébként is olyan izgató dolog házasságra készülöket mustrálni, nem szabad ettől megfosztani a város közönségét.

Borona Miklós és Potolszky Genovéva meglátogatták a Bessenyei Társaság soros előadását, a városi tornabemutatót, a leventebemutatót, a rezesbanda koncertjét a Benczúr parkban, a jótékonyági árverést a Koronában és a Vígsház vendégházát.

Viszont közönség nélkül mentek el, Genovéva kérésére, Borona Miklós albérletébe.

A lány úgy tervezte, azonnal ledobja a ruháját, amint belép, de amit látott, megakadályozta ebben.

A szoba tele volt kakukkos órával. Az ágy felett kerekben tíz. Egy sorozat darabjai. A kakukkház mindegyiken alpesi hüttét formázott. Az ablakok és a kémények eltérők voltak. Az ajtókon lévő betűk összeolvasva: Bärenbichl. Órák a komód fölött, a komód tetején és a komód oldalán. A könyvespolc elválasztó lemezein annyi, hogy nem is látni a könyveket. És az ágy alatt is órák.

– Ez mind működik is? – kérdezte megrökönyödve Genovéva.

– Igen. Karbantartom őket. Bár nehéz alkatrészeket beszerezni.

– És minek ennyi?

– Húsz év munkája van ebben a gyűjteményben. Az elsőt még keresztapámtól kaptam.

– Mi-nek eny-nyi!

– Mindjárt meglátod. Ülünk le, már csak két perc van délig.

Amikor a száz gépmadar elkezdte a tizenkét kakukkolást, Genovéva befogott füllel a párna alá bújt. Onnan kiáltott ki:

– Válassz: az órák vagy én!

Borona Miklós, mi mást tehetett volna, a kakukkos órákat választotta.

De fájdalmasan viselte Genovéva elvesztését. A következő évben nem kérte meg senki kezét. Így dolgozatot sem íratott arról, hogyan viselkedik egy rendes lány, ha házassági ajánlatot kap.

Az azt következő évben viszont már megkörnyékezett egy végzős lányt. Életkedve kezdett visszatérni.

2. Kedves

1971. augusztus 21-én ébredtek fel először új otthonukban azok a szerencsések, akik az elsőként átadott nyárligeti panelházban kaptak lakást. A Jóságvárosban. (Bár ezt a nevet csak később vette fel a lakótelep, 71'-ben még mint VII-es lakókerületet emlegették.)

Az anyós vizslató szemétől, a kútvíz hordásától, a közös udvari vécéhasználatától megszabadult fiatal, kétgyermekes (két gyermek vállalása feltétel volt a lakásigényléshez) házaspárok tipikus építési területet láttak. Darura váró panelek, betonkeverők, szurokolvasztók, földgyaluk, úthengerek, teherautók, munkásbarakkok. És a múlt maradványa: legázolt szőlősorok, leterített vagy dőlőfélben lévő vályogházacsok, egy üres galambdúc, kapuk, amelyek már sehová sem nyílnak, földútszakaszok, egy nádas, aminek már elszivárgott a vize.

És közvetlen az új háztömb előtt egy békésen legelésző lovacska. Hogy kerülhetett ide? Az építkezéshez bizonyosan nem használják. Kóbor kutya és macska rengeteg van a városban, de kóbor ló?

A lakók lemennek hozzá, és megsimogatják. Engedi. Vigyorog. Az almát, répát elfogadja. Nyerít boldogságában.

„Kedves” lesz a lovacska neve. Ahogy sorban telnek meg a lépcsőházak, az úttörő foglalkozók rögtön megmutatják a frissen beköltözőknek a környék nevezetességét. A gyerekek Kedvest simogatva indulnak szeptember elején az iskolába, és hazatérve neki adják az uzsonnára kapott almát. A ló a farkát csóválja elégedettségében.

Egy nap azonban elfogja a kedvetlenség. Topog, forgolódik, elindul a félkész ABC áruház felé, de meggondolja magát, visszafordul. És kedvenc helyén, a földdepó árnyékában végleg ledönti a fáradtság. Nyerít, forog. És ellik egy kiscsikót. Ez már szenzáció! Még a *Kelet-Magyarország* is megírja. Van már a lakótelep népének két gyámolítottja is: Kedves és Kiskedves. Az általános iskola biológiatanára figyelmezteti a gyerekeket, nehogy felüljenek a csikóra. Együtt járhatja az anyaállatot és utódját.

Eljön a hideg idő. A lovacskák egy szerszámraktárba kerülnek. Átvészelek a telet.

Márciusban hangos nyerítéssel köszöntik a Napot és a környéket. Cserébe záporoznak feléjük a gyümölcsök. De a frissen sarjadt fűnél nincs jobb. Nincs még beton a köztereken, lehet legelni.

Viszont amikor a tanács megépíti a telep első nagy virágágyását, és Kedves meg Kiskedves leharapdálják a nyíló árvácskákat – beteljesedik a sorsuk. Elviszik őket virslinek.

3. Életmű

„Amikor messze jársz, lélekben ott leszek én is

Amikor visszatérsz, kicsivel több leszek én is...” – áradt a hangszóróból a nemzet hősének címzett dal az LGT/Neoton (kissé bizarr) formáció előadásában.

Ádámnak ez a második randevúja volt Hédivel. Az elsón, amikor egy karatefilmet adtak a belvárosi moziban, a fiú a film helyett folyton a lány vállát figyelte. Szerette volna átkarolni Hédit. Nem merte. Most viszont úgy jött ki a lépés, hogy a tömeg sodrásától védendő, maga elé engedve szerelmét, egyúttal a pajzsává is vált, valósággal egymáshoz préselődtek. Ennyi öröm elég egy életre. Pláne egy napra. Ami azért tartogatott még valamit. Bercit. Farkas Bercit. A *mi* Bercinket. Az első magyar úrhajóst. Aki háromszorosan is szabolcsi. Gyulaházán született, Várdán érettségizett, a nyárligeti sportreptéren emelkedett először a magasba. És egy Kazahsztánban, majd a Világűrben tett kitérő után ismét visszatért övéihez. Nyárliget pedig ujjongva fogadta. A Stadion utat fellobogózták, az emberek tömött sorban integettek a nép nagy fiának, aki nyitott díszautón közeledett a stadionhoz. (Pár éve Breznyev jött. Őt is sokan megnézték. Fogadásokat kötöttek, ki fog-e esni a járműből.)

– Nahát! Észrevett! – ujjongott Hédi, mikor Berci elhaladt előttük. – Visszaintett! Esküszöm, nekem intett...

– Mert van ízlése. És ő hogy tetszik neked?

– Aranyos. A tévében kicsit esetlen. Hihetetlen, hogy a világűrben járt. Milyen messze van az?

– Sok millió kilométerre.

– Akár leszállhatott volna a Holdra is.

– Vagy a Napra! – tette hozzá Ádám, és nevetett volna saját szavain, ha a tőle jobbra álló, svájcisapkás, fekete, vastag műanyag keretes szemüveget viselő alak rá nem förmed:

– Fiacskám, hogy a fenébe mondhattál ilyen marhaságot?!

– Jó... jó napot, tanár úr! A tanár úr kis kijött?

– A világűr a Kármán-vonalnál kezdődik, amely 100 km-re van a Föld felszínétől. A Szaljut-6 űrszonda távolsága a Földtől 220 és 275 km között ingadozik. A Hold távolsága a Földtől 384 400 km, tehát Farkas Bertalan-nak, a nagyobb értékkel számolva is az 1398-szorosát kellett volna megtennie annak a távolságnak, mint amit ténylegesen megtett. És a 1747-szeresét, ha az objektumnak a Földhöz legközelebbi távolságát, a periapsziszát vesszük alapul.

– Értem, tanár úr... akkor a Hold még tényleg messze volt onnan.

– A Nap pedig 150 000 000 km-re van a Földtől. Vagyis 390-szer olyan messze, mint a Hold. És akkor még a rettenetes forróságról nem is beszéltünk!

– Én ezt csak úgy...

– Mert biztosan te is csak beatbandás szennylapokat olvasol ahelyett, hogy felkészülnél egy ilyen rendkívüli esemény...

Szerencsére ekkor a közönség elindult a lelátók felé, Ádámék elsodrótak a kellemetlen szomszéd mellől.

– Ki a frász volt ez? – kérdezte Hédi.

– Tollberg, matfiz tanár a suliból.

– Az a Tollberg?

Tollberg Vendel, a nyárligeti Deák Ferenc Gimnázium tanára korrekt, megbízható kolléga volt. És pedáns. Ami vonatkozott az óraterveire és a munkaközösségi beszámolóira is. A számokkal és a számokért élt, egy tanév történéseit is statisztikai számokká konvertálva összegezte. Sorrendbe rakta az általa tanított osztályokat a matematikából elért osztályátlag alapján. Aztán aszerint, hogy ez a korábbi évekhez viszonyítva emelkedést, stagnálást vagy visszaesést mutat. Vizsgálta az érdemjegyek szóródását, a szóródás változását, és hogy a változás a jeles vagy az elégséges felé tendál. Elemezte, mely osztályoknak mi az erőssége. A szóbeli felelet? A röpdolgozat? A bizonyítás? Vagy esetleg – ilyen is volt – a témazáró? Egy adott osztály átlagban hány százalékban készíti el a házi feladatot, s ebből mennyi a jó megoldás, és hogy a házifeladat-írás területén egyre lelkiismeretesebbek vagy egyre hanyagabbak a tanulók. És még... De talán elég is ennyi szempont említése.

Tollberg hivatásának tekintette a pedagógusi pályát. Szeretett új anyagot feldolgozni, gyakoroltatni, szakkört vezetni, matematikaversenyre felkészíteni, a Megyei Pedagógiai Intézet Módszertani Leveleiben másokkal is megosztani a tapasztalatait.

Legjobban mégis buktatni szeretett. Főleg évismétlésre! Úgy érezte, ön-maga és a tanított tárgya presztízsét is növeli egy-egy dadogó, a hiábavaló

küzdelmet feladó diák. Bár Tollberg általában tartózkodott az alkoholtól, a pótvizsgáztatás után rendre betért a Füstösbe meginni egy rumot, hogy az örömrésztől túlzottan is felajzott idegeit megnyugtassa.

Természetesen a bukásokról is vezetett statisztikát. S egy júniusban (egyébként 1980-ban, vagyis a moszkvai olimpia évében) olyan felfedezést tett, amelytől alig kapott levegőt. Elsápadva nézte át újra a kimutatásokat. A '72-'74-es tanéve volt az első, amelyet a Deákban töltött. Ekkor nem bukott senki osztályismétlésre. A következő évben már igen: 1 fő. Az azt következőben ugyanennyi. '77-ben három fő, '78-ban öt, '79-ben nyolc, '80-ban pedig tizenhárom.

0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13 – vagyis az adott szám mindig az előtte lévő kettőnek az összegéből keletkezik. Ez bizony a Fibonacci-sorozat! Ami az arany-metszés mellett a matematika leglényegibb harmóniáját jelenti.

És mi következik ebből? Az, hogy a következő évben huszonegy diáknak kell buknia.

És Tollberg úgy irányította a feleltetéseket, olyan nehézségű dolgozatokat állított össze, úgy adott – vagyis nem adott – lehetőséget a tanév végéhez közeledve a javításra, hogy júniusban éppen huszonegy diákot zárhatott le elégtelenre.

Ezt viszont már nem nézte jó szemmel az gimnáziumigazgató, Portokál Tivadar. Az apró kis ember előadást tartott Tollbergnek a generációs hullámvölgy közeledéséről, hogy az intézménynek meg kell tartania a diákjait. Határozottan kérte kollégáját: a pótvizsgán legalább a diákok háromnegyedét engedje át. Tollberg kikérte magának, hogy beleszóljon valaki is abba, milyen érdemjegyeket adjon. Arról csak saját lelkiismeretének kell elszámolnia. Portokál folytatta volna a meggyőzést, azonban Tollberg felkapta a főnökét, és kidobta az ablakon. A szerencsétlen ember nyolc métert zuhant, egyenesen a Vörös hadsereg utca aszfaltjára, ahol is elgázolta egy Trabant személyautó.

Az igazgató nem halt meg. De egész életére megrokkant. Tollberg pedig intézményt váltott. A nyárligeti Deák Ferenc Gimnáziumból a nyárligeti börtönbe került.

Nehezen szokta meg az új környezetét. Nyáron a negyven, télen a tizenöt fokot, hogy senkit nem osztályozhatott, semmiről nem kellett beszámolót írnia, nem bízták meg előadás tartásával.

Unalmában számolgatni kezdett: Hány elemből áll egy vaság. Hány vaság van a börtönben, s ezekhez összesen hány alkotóelemet kellett felhasználni. Hány elítélt érkezik és távozik havonta, időben hogyan változik

a frissen elítéltek és a szabadon engedettek száma, s a változás vagy csökkenés milyen algoritmus szerint történik. Nem fedezett fel törvényszerűséget. Egészen addig, míg a börtöncella csupasz tégláit meg nem számolta. 11 191 téglát építettek be a falba. Érezte, itt egy nagy titok van elrejtve. Ami vele is kapcsolatos. S ha vele kapcsolatos, akkor nyilván az életkorával. 44 éves volt, ezért a 11 191-et elosztotta 44-gyel. Az eredmény: 254,2. Biztató, de még nem eléggé tömör. Kell hozzá társítani egy igazán elemi számot. Ami mi más lehetne, mint a π , a kör kerületének és területének kiszámítását lehetővé tevő csodálatos szám. 254,2 osztva 3,14-gyel: 80,95. Tollberg izgalmasan dörzsölni kezdte a ceruzát két tenyere között, és az inge ujjával kitörölte az izzadságcseppet a szeméből: három csodás szám is elérhető közelségbe került. A 100, a 10 és a 12. A 80,95-öt 1,24-gyel kell megszorozni, hogy 100-at kapjunk. 1,24 – az egy semmi, nevetséges számocska. 10-et 8,95-tel kell megszorozni, hogy 80,95-öt kapjunk. A 8,95 is olyan jelentéktelen. De ha a 100 és a 10 kiesett, hogyan jutunk el a 12-ig, az ősi alapszámig, amelyet Mezopotámiában is használtak a tizenkét holdforduló által inspirálva a tízes számrendszer bevezetéséig? 80,95-öt meg kell szorozni 0,148-cal, hogy 12-öt kapjunk. 0,148-ról semmi nem jutott eszébe. 12-t 6,745-tel kell megszorozni, hogy 80,95-öt kapjunk. Ez a 6,745 nem rossz. Fontos részszámok egymás után minden hűhó nélkül. 6! Miből van 6 Nyárligeten. A templomok. Van két katolikus, két református, két evangélikus. Az 6. De van temploma a zsidóknak és a baptistáknak is. Meg a metodistáknak. Középiskola? A Deák, a Széchenyi, a Kossuth... Már több mint tíz középiskola van a városban. Étterem? Az is több van, ráadásul nem is tudja, mennyi, mert nem látogatja őket. Buszjárat? Már a kilences buszvonalat is beindította a város. Sőt, van 9A is. Szobrok? Trafikok? Igen, hat trafik van. Három a központban, egy a buszállomásnál, egy a vasútállomásnál, egy a stadionnál. De tavaly még hét volt, csak a Jósánál lebontottak egyet, mert bővítették az utat. Ó, hát itt rejtőzött a 7! Tehát már megvan a 6 és a 7 is. Ami összeadva ráadásul 14. Aminek a végén ott a 4-es. A kis huncut, hát itt bújt el. Már csak az 5-ös hiányzik. De hisz az is megvan! A téglák darabszámának első számjegyét hozzá kell adni, és a 4-esből rögtön 5-ös lesz. Tollberg felnevetett. És gyorsan ellenőrizte. 12 szorozva 6,745-tel, aztán szorozva 3,14-gyel, aztán még a csodaikorszám-életkorszám 44-gyel, s kijön eredménynek: 11 182. Van 9 eltérés a kiinduló 11 191-hez képest. Hát persze, mert néhány végtelenbe nyúló törtet egyszerűsíteni kellett. No, de maga a π mint 3,14 is egy egyszerűsítés. S ha jobban megnézzük, néhány téglának igencsak kopott már a sarka. Ha a kopásokat összeadjuk, éppen kijön 9 téglányi hiány. És

mindennek a kulcsa a π . Meg az ő életkora. Kinézett az ablakon. Javában folyt a börtön új szárnyának alapozása. Belélobbant a rettenetes felismerés, milyen veszélybe kerül statikailag az új épület, ha a felhúzásához használt téglák száma nem lesz osztható 44-gyel. Azonnal dörömbölni kezdett a cellaajtón, hogy kihallgatást kérjen a börtönparancsnoktól.

Tollberg Vendel ismét új intézménybe került. A nagykállói pszichiátriai szakkórházba.

A szanatórium gyönyörű parkkal és remek könyvtárral rendelkezik, a tanárnak így itt is volt ideje és módja a létezés titkain merengeni.